

PEDİATRİ KLİNİĞİNDE ÇOCUĞU TEDAVİ GÖREN EBEVEYNLERİN ÇOCUKLARININ HASTALIKLARI İLE İLGİLİ İNTERNET KULLANIM DURUMLARININ BELİRLENMESİ

Zerrin ÇİĞDEM

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Topkapı Üniversitesi, Hemşirelik Bölümü, zercigdem@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2527-5700

Fatih DOĞAN

Uzman, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, fatihd@hotmail.com

Melike YAVAŞ ÇELİK*

Doç. Dr. Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, www_com_tr@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1155-1022

Öz

Bu çalışma, pediatri kliniğinde çocuğu tedavi gören ebeveynlerin çocuklarının hastalıkları ile ilgili internet kullanım durumlarının belirlenmesi amacıyla planlanmıştır. Tanımlayıcı tipte yapılan araştırmanın evrenini 1176 ebeveyn oluştururken örneklemini 1017 ebeveyn oluşturdu. Araştırma verileri veri toplama formu ile toplandı. Hastanede yatan çocukların yaş ortalaması 6.45±1.50 yılıdır. Ebeveynlerin %34.4'ünün çocuğun hastalığı hakkında internet ortamında araştırma yaptığı görüldü. Ebeveynlerin internet kullanımı ile eğitim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlılık düzeyinde ilişki olduğu görüldü. Akut ve kronik hastalığa sahip çocuklar çocuğun hastalığı konusunda bilgi edinme, çocuğun hastalığına yönelik internet ortamında bilgi sahibi olma, internet ortamındaki araştırmanın hekim randevusuna hazırlıklı gitmeyi sağlaması, internet ortamındaki bilgilerin yeterli olması, internet ortamının hastane seçimine etkisi, internet ortamında hekim ile iletişime geçme, çocuğun hastalığına ilişkin yeni gelişmeleri merak etme açısından karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlılık olduğu gözlemlendi. Sonuç olarak ebeveynlerin çocuğun hastalığına ilişkin internet kullanım özellikleri ile çocuğun hastalık tipinin (akut/kronik) karşılaştırması anlamlı olarak belirlendi.

Anahtar Kelimeler: çocuk, hastalık, ebeveyn, internet kullanımı

DETERMINATION OF INTERNET USAGE STATUS OF PARENTS WHOSE CHILDREN ARE BEING TREATED IN PEDIATRICS CLINIC REGARDING THEIR CHILDREN'S DISEASES

Abstract

This study was planned to determine the internet usage status of parents whose children are being treated in the pediatric clinic regarding their children's diseases. The population of the descriptive research was 1176 parents, while the sample was 1017 parents. Research data were collected with a data collection form. The average age of hospitalized children was 6.45±1.50 years. It was observed that 34.4% of the parents did research on the internet about their child's illness. It was observed that there was a statistically significant relationship between parents' internet use and their educational status. Children with acute and chronic diseases, obtaining information about the child's illness, getting information about the child's illness on the internet, researching on the internet ensures being prepared for a doctor's appointment, sufficient information on the internet, the effect of the internet environment on hospital selection, communicating with the doctor on the internet, the child's It was observed that there was a statistical significance when compared in terms of curiosity about new developments regarding the disease. As a result, the comparison of parents' internet usage characteristics regarding the child's illness and the child's illness type (acute/chronic) was determined to be meaningful.

Keywords: child, illness, parents internet use

*Sorumlu Yazar

1. GİRİŞ

Elektronik iletişimin yaşamın birçok alanında kullanılmaya başlandığı günümüzde, dünya pek çok değişim ve gelişim göstermiştir. İnternet ağı 1990'lı yılların başlarında tanıtılmaya başlanmış ve giderek artan bir hızla büyüme göstermiştir. Tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de internet günlük hayatın vazgeçilmez parçası haline gelmiştir. Günümüzde yaşamın her alanında yaygın olarak kullanılan internetin, sağlık alanında da bilgilendirme/bilgilendirme amacı ile kullanımı hızla artmaktadır (1). İnternet kullanımı, sağlıklı ve hasta bireyler için kullanışlı ve sınırsız bilgiye hızlı, ucuz ve engelsiz şekilde erişim sağlamaktadır. Hastalıkları ve tedavi/bakım seçenekleri hakkında bilgi sahibi olmak isteyen bireyler, diğer kaynaklardan yapacakları zahmetli araştırmalara göre internet kullanımı ile bu bilgilere çok kısa sürede ulaşabilmektedirler (2). İnternet ortamında bilgiye ulaşımında tedavi ve bakım hizmeti veren sağlık birimlerinin, sivil toplum örgütlerinin ve bireysel olarak sağlık çalışanlarının hazırlamış oldukları Web sayfalarının daha güvenli bilgi içerdiği ve daha çok ilgi çektiği düşünülmektedir. Son yıllarda pediatri kliniğinde çocuğu yatan ebeveynler de internet üzerinde farklı tedavi/bakım yöntemleri, klinik çalışmalar ve alternatif seçenekler ile ilgilenmektedirler.

Günümüzde internetteki uygulamalar sonucu, sağlık ile ilgili bilgilere ulaşım kolaylaşmış ve birçok kişi, bir sağlık profesyoneline gitmeden önce sağlığına ilişkin ön araştırmalar yapmaya başlamıştır. Resmi ve güvenilir kaynaklarda yer alan enformasyonlar, bireyin sağlık durumuyla ilgili doğru sağlık çalışanına başvurma, sağlık kuruluşlarında doğru uzmanlık alanına yönlendirilme ve yanlış bilinen tıbbi bilgilerin doğrusunu öğrenme gibi yararlar sağlamaktadır (3-5). Bazı resmi ve güvenilirliği olmayan sitelerde yer alan yanlış bilgiler ise bireylerin sağlık durumları ile ilgili endişe düzeylerini arttırmakta ve doğru karar almalarını olumsuz etkilemektedir.

İnternetin sağlık hizmetleri için kullanımı, kullanıcı tarafından sağlık Web siteleri üzerinden ulaşılabilen tüm hizmet ve aktiviteleri kapsamaktadır. İnternet; sağlık bilgisi içeren Web siteleri, sağlık kuruluşlarının kurumsal Web sitelerine erişim, sağlık ürünlerine erişim, sağlık çalışanları ve online destek gruplarıyla etkileşim gibi yaygın bir kullanım alanına sahiptir (6). Bu alanların hem sürekli erişilebilir hem de çok sayıda uygulamanın ücretsiz olması, sağlık kuruluşlarında sağlık çalışanları tarafından verilen hizmetlerden ayrılmakta ve hastalar tarafından sıklıkla tercih edilen bilgi kaynaklarına dönüşmektedir. Bireylerin internette sağlık ile ilgili bilgi arama davranışlarının incelendiği dünyada ve ülkemizde yapılmış araştırma sonuçlarına göre; güvene dayalı kişilerarası ilişki türü olan hekim ve hasta arasındaki iletişim süreci üzerine etkileri tanımlanmış, her hastanın tıbbi geçmişinin belirleyici olduğu hastalık durumlarında, bireyin hekimi ile yüz yüze iletişim kurması, tanı ve tedavi sürecinde işbirliği içinde olması, sorumluluğu paylaşması gerekliliği önerilmiştir (7,8).

İnternette yer alan sağlıkla ilgili bilgilerin bireylere sadece bilgilendirme konusunda fikir verme amacı taşıması gerekmektedir. Sağlık okur yazarlığı; sağlıklı /hasta birey, sağlık çalışanı ve elektronik kaynaklar arasındaki iletişim sürecinde bireyin sağlıkla ilgili bilgiyi doğru anlama ve kullanma becerisi olarak tanımlanır. Sağlıklı /hasta birey çeşitli kanallardan güvenilir sağlık bilgisinin nasıl edinilmesi gerektiğini öğrenerek sağlık okur yazarlığını daha iyi düzeye getirmelidirler (4,7,8). İletişim araçlarında yayımlanan her sağlık bilgisinin ya da istatistiğinin bireyin kendisi için uygun olup olmadığına karar vermesinin kendi sorumluluğu altında olduğu kabul edilmektedir.

Ebeveyn veya hasta olan çocuğun bakımını üstlenen aile bireyleri; konan tanı ve yaşanılacak olan süreç ile ilgili olarak en kısa süre içinde ve daha fazla bilgiye sahip olmak istemeleri beklenen doğal bir davranıştır. Tedavi eden ya da bakım veren kişinin/kişilerin var olan durum, yapılan/yapılacak olan işlemler ve olabilecek gelişmelerle ilgili yeteri kadar bilgi vermesine karşın, ailenin daha fazla ve detaylı bilgiye sahip olmak istemesi çok doğal ve normal bir tutumdur. Bu amaçla istenilen bilgilere ulaşmak için de internet çok kullanışlı bir kaynaktır. Çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemine göre fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal tepkileri/gereksinimleri hem

değişik çocuk yaş dönemlerinden hem de yetişkinlerden farklılık gösterir. İnternet ortamında çocuğun sağlığına ilişkin verilen bilgiler; çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemi göz önünde bulundurularak, yaşa özel bilişsel, sosyal, duygusal gelişimi, değişen fizyolojisi, metabolizması, doğuştan ya da sonradan kazanılan hastalıkları gibi unsurları da kapsamalıdır.

Pediyatri kliniğinde çocuğu tedavi olan ebeveynlerin internet kullanım sıklığının ve kullandıkları Web sayfalarının bilinmesi, onların bilgilendirilmesi için kullanılacak Web sayfalarının geliştirilmesini ve içerdiği bilgilerin doğruluğu açısından konusunda uzman sağlık çalışanları tarafından kontrol edilebilmesine, denetlenebilmesine olanak sağlayabilir.

Bu çalışma, pediyatri kliniğinde çocuğu tedavi gören ebeveynlerin çocuklarının hastalıkları ile ilgili internet kullanım durumlarının belirlenmesi amacıyla planlanmıştır.

Araştırma Soruları

Araştırmada aşağıda belirtilen sorulara yanıt aranmıştır.

1. Ebeveynler çocuklarının hastalıklarına ilişkin bilgi edinmede internet kullanıyorlar mı?
2. Ebeveynler çocuğun hastalığına yönelik bilgi edinmede internet ortamını yardımcı buluyorlar mı?
3. Ebeveynlerin çocuğun hastalığına yönelik internet kullanımını etkileyen faktörler nelerdir?

2. GEREÇ ve YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Yeri, Tipi ve Zamanı

Araştırma, Elazığ Fırat Üniversitesi Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Klinikleri'nde tanımlayıcı olarak Kasım 2016 ile Şubat 2017 tarihleri arasında yapıldı.

Fırat Üniversitesi Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Klinikleri; Acil, Çocuk Yoğun Bakım, Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi, Süt Çocuğu, Büyük Çocuk ve Çocuk Cerrahisi servislerinden oluşmaktadır. Süt Çocuğu Servisi'ne büyük çoğunlukla 0-3 yaş arası çocuklar, Büyük Çocuk Servisi'ne büyük oranda 3-18 yaş arası çocuklar ve Çocuk Cerrahi Servisi'ne de cerrahi girişimde bulunan çocuklar yatırılmaktadırlar. Toplam 103 hasta yatağı ve 47 kuvöz bulunmaktadır. Çocuk Acil, Çocuk Yoğun Bakım, Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi'nin özelliklerinden dolayı bu ünitelerdeki hasta çocuk ve ebeveynleri araştırma kapsamına alınmamıştır. Çocuğun yatış tanısına göre araştırmacı tarafından ilgili bilim dalları sınıflandırılması yapılmıştır.

2.2. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma konusu Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu 04.04.2017 tarih ve 2017-03 sayılı onayı ile kabul edildi. Araştırmanın yapılmasında etik ve yasal bir sorun olmaması amacıyla Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yüksekokulu Girişimsel Olmayan Tıbbi Etik Kurulu Komisyonu'ndan etik kurul izni ve Elazığ İli Fırat Üniversitesi Hastanesi Başhekimliği'nden yazılı izin alındı.

2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Fırat Üniversitesi Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Klinikleri'nde çocuğu yatarak tedavi gören ebeveynlerin tümü oluşturdu. Çalışmada örneklem seçimine gidilmeyip en az ilkökul mezunu olan, Türkçe bilen, iletişim sorunu olmayan ve araştırmaya gönüllü katılmayı kabul eden tüm ebeveynlere ulaşılmaya çalışıldı. Verilerin toplandığı tarih aralığında araştırmanın yapıldığı kliniklerde tedavi amacıyla çocuğu yatan ebeveyn sayısının 1176 olduğu, bu ebeveynlerden 73'ünün ilkökul mezunu olmadığı, 19'unun Türkçe bilmediği, 3'nün iletişim sorunu olduğu, 26'sının ebeveynin yanında olmaması (abi, abla, hala, teyze) ve 38'nin araştırmaya katılmak istememesi nedeniyle çalışma dışında tutuldu. Araştırma 763'ü kadın 254'ü erkek olmak üzere toplam 1017 ebeveyn ile sürdürüldü.

Araştırmaya dahil edilme kriterleri

- Türkçe bilmek
- Okuma yazma bilmek
- İletişim kurmayı engelleyecek bir sağlık sorununa sahip olmamak
- İnternet kullanımını hakkında bilgi sahibi olmak
- Araştırmaya katılmaya gönüllü olmak

2.4. Veri Toplama Gereçleri

Araştırmada, veri toplama formu olarak araştırmacı tarafından literatür bilgisine dayanılarak geliştirilen ve ekte sunulan ebeveyn ve çocuğa yönelik sosyo demografik özellikleri içeren 12, ebeveynin internet kullanımını ile ilgili bilgileri içeren 19 soru olmak üzere toplam 31 sorudan oluşan “Çocuğu Hastanede Yatan Ebeveynin İnternet Kullanım Durumunun Belirlenmesi Anketi” kullanıldı.

Çocuğu Hastanede Yatan Ebeveynin İnternet Kullanım Durumunun Belirlenmesi Anketi; ebeveyn ve çocuğun sosyodemografik (yaş, cinsiyet, meslek, eğitim durumu, çocuk sayısı, çocuğun yaşı, yattığı klinik, daha önce hastaneye yatış durumları, tedavi durumu) ve ebeveynin internet kullanımını (bilgisayar, akıllı telefon sahibi olma, internete bağlanma ve kullanma sıklıkları, çocuğun hastalığına ilişkin internet kullanım durumu, çocuğun hastalığına yönelik internet ortamından bilgi edinme durumu, çocuğun hastalığına ilişkin hekim ile online görüşme yapılma durumu, aynı/benzer durumdaki aileler ile online görüşme durumu, internet ortamında düzenli olarak takip ettikleri sağlık siteleri varlığı) ile ilgili bilgileri içerdi.

2.5. Araştırmanın Uygulanması

Anne-baba ile yapılan yüz yüze görüşme öncesi araştırmanın amacı, araştırma verilerinin gizliliği, gönüllü olarak katılım hakkında sözel açıklama yapıp yazılı onam alındı. Veriler araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme yöntemi ile toplandı. Klinikte yatan çocuğun yanına gidildiğinde, çocuğun yanında bulunan anne ya da babadan biriyle görüşme yapıldı. Anne baba dışındaki diğer hiçbir refakatçi ile (teyze, hala, amca, dayı, nene, dede, ağabey, abla vb) görüşme yapılmadı. Anne veya baba ile yapılan her bir görüşme yaklaşık 20 dakika sürdü.

2.6. Sınırlılıklar

Araştırmanın tek bir merkezde belli bir örneklem ile yapılmış olması araştırmadaki en büyük sınırlılıktır. Bu nedenle bu bulgular tüm nüfusa genellenemez ve bir kesinlik içermez.

2.7. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi, Statistical PackageforSocialScience (SPSS Ltd., Chicago, IL, USA) 20.0 yazılım paket programı ve Statistical Analysis System (SAS Version 9, SAS Institute, Cary, NC) paket programları kullanılarak yapıldı.

Verilerin normal dağılıma uygunluğu ShaphiroWilk Testi ile test edilmiş, normal dağılım göstermeyen verilerin 2 grupta karşılaştırılmasında Mann Whitney U Testi ve 2 den fazla grupta karşılaştırılmasında ise Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Ölçek maddelerinin güvenilirliği Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ile test edilmiştir. Tanımlayıcı istatistik olarak sayısal değişkenler için ortalama±standart sapma, kategorik değişkenler için ise sayı ve yüzdelik değerleri verilmiştir.

3. BULGULAR

Tablo 1. Ebeveynlerin Sosyo Demografik Özelliklerinin Dağılımı (n=1017)(Elazığ, 2017)

Sosyo-Demografik Özellikler	Sayı	%
Yaş (yıl)		
Ort.±SS*=32.56±0.847		
18 - 25 yaş arası	105	10.3
26-39 yaş arası	355	34.9
40-49 yaş arası	422	41.5
50 yaş ve üzeri	135	13.3
Cinsiyet		
Kadın	763	75.0
Erkek	254	25.0
Meslek		
Ev Hanımı	710	69.8
Memur	104	10.2
İşçi	144	14.2
Esnaf	59	5.8
Eğitim Durumu		
İlkokul	544	53.5
Orta öğretim	202	19.9
Lise	113	11.1
Önlisans	14	1.4
Lisans	130	12.8
Yüksek lisans	6	0.6
Doktora	8	0.6
Çocuk Sayısı		
1 çocuk sahibi	236	23.2
2 - 3 çocuk sahibi	500	49.2
4 ve üzeri çocuk sahibi	281	27.6

Çalışma kapsamına giren ebeveynlerin yaş ortalaması 32.56 ± 0.847 yıl olup, %41.5'inin (n=422) 40-49, %34.9'unun (n=355), 26-39 yaş aralığında yoğunlaştığı, %75.0'inin (n=763) kadın, %69.8'inin (n=763) ev hanımı olduğu gözlemlendi. Katılımcıların %53.5'inin (n=544) ilkokul, %15.4'ünün (n=158) üniversite mezunu olduğu ve sahip olunan çocuk sayısının %49.2 oranında (n=500) 2-3 olduğu görüldü (Tablo 1).

Tablo 2. Ebeveynin Çocuğuna ve Hastalığına İlişkin Bilgiler (n=1017) (Elazığ, 2017)

Tanımlayıcı Özellikler	Sayı	%
Hastanede Yatan Çocuğun Yaşı		
Ort.±SS*=6.45±1.50		
1 yaşından küçük	182	17.9
1-3 yaş arası	205	20.2
4-6 yaş arası	138	13.5
7-9 yaş arası	184	18.1
10 yaş ve üzeri	308	30.3
Çocuğun Yatış Tanısına Göre Dağılımı		
Çocuk Kardiyoloji	96	9.4
Çocuk Enfeksiyon	142	14.0
Çocuk Nefroloji	115	11.3
Çocuk Cerrahisi	170	16.7
Çocuk Gastroenteroloji	128	12.6
Çocuk Alerji	49	4.8
Çocuk Hematoloji	53	5.2

Çocuk Romatoloji	90	8.8
Çocuk Nöroloji	135	13.3
Çocuk Endokrin	39	3.8
Hastalık Türü		
Akut hastalık	560	55.1
Kronik hastalık	457	44.9
Çocuğun Yattığı Servisi		
Büyük Çocuk	498	49.0
Çocuk Cerrahisi	146	14.4
Süt Çocuğu	373	36.6
Aynı Tanı İle Yatış		
Evet	392	38.5
Hayır	625	61.5
Aynı Tanı İle Daha Önce Yatış Sayısı (n=392)*		
1-2 kez	157	40.1
3-6 kez	135	34.4
7 ve üzeri	100	25.5
Aynı Tanı İle Daha Önce Yatış Süresi (n=392)*		
5 gün ve altı	114	29.1
6-10 gün arası	130	33.2
11-20 gün arası	82	20.9
21 gün ve üzeri	66	16.8
Tedaviye Devam Edilme Süresi		
Tedaviye henüz başlanmadı	182	17.9
1 yıldan az	990	97.3
1 yıldan fazla	27	2.7
Farklı Tanı İle Daha Önce Yatış Durumu		
Evet	292	28.7
Hayır	725	71.3
Farklı Tanı İle Daha Önce Yatış Sayısı (n=292)**		
1-2 kez	187	64.0
3 ve üzeri	105	36.0
Farklı Tanı İle Daha Önce Yatış Süresi(n=292)**		
1-2 gün	187	64.0
3 ve üzeri gün	105	36.0

* Yüzdeler n=392'ye göre alınmıştır. **Yüzdeler n=292'ye göre alınmıştır.

Tablo 2 incelendiğinde, hastanede yatan çocukların yaş ortalamasının 6.45 ± 1.50 yıl olduğu, %30.3'ünün (n=308) 10 yaş ve üzeri grupta yoğunlaştığı, yattıkları bilim dalı açısından sınıflandırıldığında %16.7'sinin (n=170) Çocuk Cerrahi hastası olduğu, %55.1'inin (n=560) akut bir hastalık geçirdiği, %49.0'unun (n=498) Büyük Çocuk Servisinde yattığı ve %61.5'inin (n=625) aynı hastalık nedeniyle yatmadığı belirlendi. Ebeveyne çocuğunun daha önce hastaneye yatmaya ilişkin özellikleri sorulduğunda; %40.'inin (n=157) aynı tanı ile daha önce 1 veya 2 kez yatışının yapıldığı, %33.2'sinin (n=130) aynı tanı ile daha önce 6-10 gün arası yattığı, %97.3'ünün (n=990) bir yıldan az süredir tedavi olduğu, %71.3'ünün (n=725) çocuğunun hastaneye ilk yatışı olduğu, %64.0'ünün (n=187) başka bir hastalık nedeniyle 1-2 hastaneye yattığı ve yatış süresinin benzer şekilde %64.0 oranında (n=187) 1-2 gün olduğu bulundu (Tablo 2).

Tablo 3. Ebeveynin İnternet Kullanım Özelliklerinin Dağılımı (n=1017) (Elazığ, 2017)

İnternet Kullanım Özellikleri	Sayı	%
Evde Bilgisayar Olması		
Evet	186	18.3
Hayır	831	81.7
Evde/Kendisinde Akıllı Telefon Olması		
Evet	261	25.7
Hayır	756	74.3

İnternet Kullanım Durumu

Evet	501	49.3
Hayır	516	50.7

İnternete Bağlanma Yeri (n=501)

Ev	405	80.8
İş	96	19.2

İnterneti Kullanım Sıklığı (n=501)

Her gün	269	53.7
Haftada birkaç gün	201	40.1
2-3 hafta ve daha seyrek	31	6.2

Katılımcıların %81.7'sinin(n=831) evinde bilgisayar, %74.3'ünün(n=756) evinde/kendisinin akıllı telefonu olmadığı, %50.7'sinin(n=516) internet kullanmadığı, internet kullananların %80.8'inin(n=407) evden internet ortamına bağlandığı, %53.4'ünün(n=269) her gün interneti kullandıklarını ifade ettikleri gözlemlendi(Tablo 3).

Tablo 4. Ebeveynlerin Çocuğun Hastalığına İlişkin İnternet Kullanım Özelliklerinin Dağılımı (n=1017) (Elazığ, 2017)

Çocuğun Hastalığına İlişkin İnternet Kullanım Özellikler	Sayı	%
Çocuğun Hastalığını İnternet Ortamında Araştırma		
Hayır	667	65.6
Evet	350	34.4
Çocuğun Hastalığına Yönelik İnternet Ortamında Bilgi Sahibi Olma (n=350)*		
Evet	165	47.2
Kısmen	180	51.4
Hayır	5	1.4
İnternet Ortamındaki Araştırmanın Hekim Randevusuna Hazırlıklı Gitmeyi Sağlaması (n=350)		
Evet	72	20.7
Kısmen	235	67.1
Hayır	43	12.2
İnternet Ortamındaki Bilgilerin Yeterli Olması (n=350)		
Evet	53	15.1
Kısmen	247	70.6
Hayır	50	14.3
İnternet Ortamının Hastane Seçimine Etkisi (n=350)		
Evet	25	7.1
Kısmen	186	53.2
Hayır	139	39.7
İnternet Ortamında Hekim İle İletişime Geçme		
Hayır	996	97.9
Evet	21	2.1
Aynı Hastalığa Sahip Çocuğu Olan Ebeveynler İle Online Görüşme		
Evet	2	0.2
Kısmen	9	0.9
Hayır	1006	98.9
Çocuğun Hastalığına İlişkin Yeni Gelişmeleri Merak Etme		
Evet	930	91.4
Kısmen	77	7.6
Hayır	10	1.0
Çocuğun Hastalığı/Tıp Alanındaki Gelişmeleri İnternet Ortamında Düzenli Olarak İzleme		
Evet	17	1.7
Hayır	1000	98.3
Çocuğun Hastalığına İlişkin İnternet Ortamında Türkçe Bilgi Yeterliliği		
Evet	64	6.3

Kısmen	845	83.1
Hayır	108	10.6

* Yüzdeler (n=350) ye göre alınmıştır

Ebeveynlerin %34.4'ünün (n=350) çocuğunun hastalığı hakkında internet ortamında araştırma yaptığı, internet ortamının çocuğunun hastalığı hakkında %51.4 oranında (n=180) kısmen %47.2 oranında (n=165) tamamen bilgi sahibi olmasını sağladığı görüldü. Katılımcılara internet ortamındaki araştırmanın hekim randevusuna hazırlıklı gitmeyi sağlama durumu sorulduğunda, %67.1'inin(n=235) kısmen, %20.7'sinin (n=72) evet yanıtlarını verdikleri tespit edildi (Tablo 4).

Çocuğun hastalığı ile ilgili internet ortamındaki bilgilerin yeterliliği sorulduğunda ebeveynlerin %70.6'sının (n=247) kısmen, %15.1'inin (n=53) evet yanıtını verdikleri gözlemlendi. İnternet ortamındaki bilgilerin hastane seçimine etkisi ebeveynler tarafından %53.2 oranında (n=186) kısmen, %39.7 oranında ise (n=139) hayır olarak yanıtlanmış, hem hekim hem de aynı hastalığa sahip çocuğu olan ebeveynler ile online görüşme oranlarının sırası ile %97.9 (n=996) ve % 98.9 olarak (n=1006) hayır olduğu belirlendi (Tablo 4).

Araştırmada ebeveynlerin %91.4'ünün (n=930) çocuğunun hastalığına ilişkin yeni gelişmeleri merak ettiği, % 98.3'ünün (n=1000) çocuğunun hastalığı/tıp alanındaki gelişmeleri internet ortamında düzenli olarak izlemediği ve %83.1'inin (n=845) de çocuğunun hastalığına ilişkin internet ortamında yeterli Türkçe bilginin kısmen olduğunu ifade ettikleri bulundu (Tablo 4).

Tablo 5. Ebeveynlerin İnternet Kullanımı Özellikleri İle Eğitim Durumlarının Karşılaştırılması (n=1017) (Elazığ, 2017)

ÖZELLİKLER	Eğitim Durumu												Ki (chi-kare) X ² , p
	İlkokul		Ortaöğretim Lise		Önlisans		Lisans		Yüksek Lisans		Doktora		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
İnternet Kullanım Durumu													x ² =418.2 p<0.001
Evet (n=501)	116	21.4	126	62.7	101	89.4	14	100	130	100	6	100	
Hayır (n=516)	428	78.6	76	37.3	12	10.6	0	0	0	0	0	0	

Ebeveynlerin internet kullanımı ile eğitim durumları arasında istatistiksel olarak p<0.01 (p=0.000) anlamlılık düzeyinde ilişki olduğu görüldü. Bu istatistiksel farkın ilkökul mezunu ebeveynler ile diğer gruptaki ebeveynler arasında olduğu saptandı(Tablo 5).

Tablo 6. Ebeveynlerin Çocuğun Hastalığına İlişkin İnternet Kullanım Özellikleri İle Çocuğun Hastalık Tipinin Karşılaştırılması (n=1017) (Elazığ, 2017)

ÖZELLİKLER	Hastalık Tipi				Ki (chi -kare - square) X ² , p
	Akut		Kronik		
	Sayı	%	Sayı	%	
Çocuğun Hastalığı Konusunda Bilgi Edinme					x ² =70.22 p<0.001
Evet (n=412)	162	28.9	250	54.7	
Hayır (n=605)	398	71.1	207	45.3	
Çocuğun Hastalığına Yönelik İnternet Ortamında Bilgi Sahibi Olma (n=350)*					

Evet (n=165)	105	51.2	60	41.1	$\chi^2=50.511$
Kısmen (n=180)	100	48.8	81	55.5	$p<0.001$
Hayır (n=5)	0	0.0	5	3.4	
İnternet Ortamındaki Araştırmanın Hekim Randevusuna Hazırlıklı Gitmeyi Sağlaması (n=350)*					
Evet (n=72)	52	25.7	20	13.7	$\chi^2=48.51$
Kısmen (n=235)	130	64.4	103	70.5	$p<0.001$
Hayır (n=43)	20	9.9	23	15.6	
İnternet Ortamındaki Bilgilerin Yeterli Olması (n=350)*					
Evet (n=53)	37	18.1	16	11.0	$\chi^2=34.19$
Kısmen (n=247)	154	75.5	93	63.7	$p<0.001$
Hayır (n=50)	13	6.4	37	25.3	
İnternet Ortamının Hastane Seçimine Etkisi (n=350)*					
Evet (n=25)	19	9.3	6	4.1	$\chi^2=31.099$
Kısmen (n=186)	113	55.4	73	50.0	$p<0.001$
Hayır (n=139)	72	35.3	67	45.9	
İnternet Ortamında Hekim İle İletişime Geçme					
Hayır (n=996)	554	98.9	442	96.7	$\chi^2=6.066$
Evet (n=21)	6	1.1	15	3.3	$p<0.001$
Çocuğun Hastalığına İlişkin Yeni Gelişmeleri Merak Etme					
Evet (n=930)	500	89.3	430	94.1	$\chi^2=7.835$
Kısmen (n=77)	54	9.6	23	5.0	$p<0.001$
Hayır (n=10)	6	1.1	4	0.9	

* *Yüzdeler (n=350) ye göre alınmıştır. χ^2 : Ki -kare(chi-square)*

Katılımcıların çocuğun hastalığı konusunda bilgi edinme durumları ile çocuğun hastalık tipi arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı ilişki gözlemlendi ($p<0.01$). Akut tip hastalığa sahip çocuğun ebeveynlerinin kronik hastalığa sahip çocuğun ebeveynlerine göre daha düşük oranda bilgi edindikleri saptandı.

İnternet ortamının ebeveynlerin bilgi edinmesinde yardımcı olma durumları ile çocuğun hastalık tipi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulundu ($p<0.05$). Akut tip hastalığa sahip çocuğun ebeveynlerinin internet ortamından %51.2 oranında (n=105) tamamen yararlanırken, kronik hastalığa sahip çocukların ebeveynlerinin %55.5 oranında (n=81) kısmen yararlandıkları belirlendi.

İnternet ortamında yapılan araştırma sonucu bilgi edindiğini belirten ebeveynlerin hekim randevusuna hazırlıklı gitme durumları sorgulandığında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu görüldü ($p<0.05$). Hem akut hem de kronik tip hastalığa sahip çocuğun ebeveynlerinin yarısından fazlası kısmen yararlandıklarını belirtirken, sadece akut hastalığa sahip çocuğun ebeveynleri en yüksek oranda (%25.7; n=52) hekim randevusuna hazırlıklı gittiklerini ifade ettikleri gözlemlendi.

İnternet ortamında yapılan araştırma sonucu bilgi edindiğini belirten ebeveynlerin, edindiği bilgileri yeterli bulma durumları ile çocuğun hastalık tipi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulundu ($p<0.01$). Kronik tip hastalığa sahip çocuğun ebeveynlerinin akut hastalığa sahip çocuğun ebeveynlerine göre daha düşük oranda bilgilerin yeterli olduğunu belirttikleri görüldü. Araştırmada hem akut hem de kronik tip hastalığa sahip çocuğun ebeveynlerinin yarısından fazlasının internet ortamındaki bilgileri yeterli kısmen bulmadığı da gözlemlendi.

Çalışmada her iki grupta bulunan ebeveynlerin büyük kısmı internet ortamının hastane seçiminde kısmen etkili olduğunu belirttikleri bulundu. İnternet ortamının hastane seçiminde etkili olması ile gruplar arasında anlamlı ilişki olduğu saptandı ($p<0.05$). Kronik hastalığa sahip çocuğun ebeveynleri en yüksek oranda (%45.9; $n=67$) hastane seçiminde etkili olduğunu ifade ettikleri görüldü.

Ebeveynlerin, internet ortamında hekim ile iletişime geçme durumlarının gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptandı ($p<0.05$). Akut tip hastalığa sahip çocuğun ebeveynlerinin kronik hastalığa sahip çocuğun ebeveynlerine göre daha yüksek oranda (%98.9; $n=554$) hekim ile iletişime geçmediklerini belirttikleri bulundu.

Araştırmada ebeveynlerin çocuğun hastalığına yönelik yeni gelişmeleri merak etme durumlarının gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptandı ($p<0.05$). Çocuğu kronik hastalık tanısı almış ebeveynlerin (%94.1; $n=430$) çocuğu akut hastalık tanısı alan ebeveynlere (%89.3; $n=500$) göre daha fazla yeni gelişmeleri merak ettikleri belirlendi.

Buna göre; Çocuğun hastalığı hakkında daha önceden bilgi edinme, internetten çocuğun hastalığı ile ilgili bilgilerin yeterlilik durumu, İnternette çocuğun hastalığı ile ilgili yer alan bilgilerin yeterlilik durumu ile hastalık türü arasında $p<0.01$ anlamlılık düzeyinde pozitif yönde olumlu bir ilişki bulundu.

İnternetteki bilgilerin bilgi edinmede yardımcı olması, internetteki araştırmanın doktora hazırlıklı gitmeyi sağlaması, internetteki bilgilerin hastane seçiminde etkisi, hastalıkla ilgili internet üzerinden doktorla iletişime geçme, çocuğun hastalığı ile ilgili tıbbi gelişmeleri merak etme, çocuğun hastalığı ile ilgili internette yeterli Türkçe bilgi bulunması ile hastalık türü arasında $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde pozitif yönde olumlu bir ilişki olduğu görüldü.

Çocuğun hastalığı hakkında internette araştırma yapma, aynı hastalığa sahip çocuk ebeveynleriyle internette görüşme, çocuğun hastalığı ile ilgili internet sitesinin düzenli takibi ile hastalık türü arasında ($p>0.05$ olduğundan) anlamlı bir ilişki bulunmadığı yani etkilemediği gözlemlendi(Tablo 6).

4. TARTIŞMA

Çalışmada ebeveynlerin %81.7'sinin evinde bilgisayar, %74.3'ünün akıllı telefonu olmadığı, %50.7'sinin interneti kullanmadığı, internet kullananlardan % 80.8'inin internete evden bağlandığı, %53.4'ünün her gün interneti kullandıklarını ifade ettikleri gözlenmiştir. Yirmibeşoğlu ve ark. (2015)'nin kanser hastaları ile yaptıkları çalışmada, hastaların %36'sının kendileri ya da birinci derece yakınları tarafından internet ortamında kanser ile ilişkili bilgi edindikleri, hastaların %18'inin yakınlarının ise %57'sinin bilgisayar kullanımını bildikleri, %19'unun bulunduğu ortamda internet bağlantılı bilgisayar bulunmazken, %53'ünün evinde, %28'inin ise işyerinde ulaşabileceği internet bağlantısı olduğu ve interneti kullandıkları belirtilmiştir (2).

Feyizoğlu (2015) Tip 1 diyabetli hastalar ile yaptığı çalışmasında hastaların %38'inin evinde internet bağlantısı olduğu ve en sık olarak interneti evde kullandıkları belirtilmiştir. Hastaların %39'unun 5-10 yıldan beri %33 oranında her gün internet kullandıkları görülmüştür (9). Wainstein ve ark (2006)'nin yaptıkları çalışmada çocukları hasta olan ebeveynlerin %64'ünün tıbbi bilgi için internet ortamını kullandıkları açıklanmıştır (10). Semere ve ark (2003) yılında çocuk cerrahisi kliniğinde ayaktan tedavi olan çocukların ebeveynleri ile yaptıkları çalışmada ebeveynlerin %66'sının evinde bilgisayar bulunduğu, büyük bir çoğunluğunun evden internet bağlantısını sağladığı, %27'sinin interneti haftada 5 kezden fazla kullandığı belirtilmiştir (11).

Araştırmada ebeveynlerin çocuğunun hastalığına yönelik internet kullanım özellikleri araştırıldığında; %59.5'inin hiçbir kaynaktan bilgi almadığı, %20.1'inin hekimden, %10.8'inin internet ortamından bilgi aldığını beyan ettiği, %34.4'inin çocuğun hastalığı hakkında araştırma

yaptığını, internet ortamının çocuğun hastalığı hakkında %51.4 oranında kısmen bilgi sahibi yaptığı, internet ortamında yapmış olduğu araştırmanın %67.1 oranında hekim randevusuna kısmen hazırlıklı gitmeyi sağladığı belirlenmiştir.

Benker ve Arıkan'ın Türkiye'de (2011) yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre, hastalar, sağlıkla ilgili bilgileri aramak için internet ortamını kullanmaktadırlar. Sağlıkla ilgili konular için internet kullanımının temel amacını; hastalıklar (%42) ve ilaç etkinliği hakkında (%40) bilgi edinmek olarak belirtmektedirler (12).

Feyizoğlu (2015) çalışmasında hastalar %50 oranında internet ortamından kısmen bilgi aldıklarını ve %69'unun bu bilgilere kısmen güvendiklerini belirtmişlerdir (9). Nicholl ve ark (2017) yaptıkları çalışmalarında ailelerin en yüksek oranda çocuklarının tanısı ve var olan durumlarına yönelik olarak interneti kullandıklarını belirtmişlerdir(13). Wainstein ve ark (2006) yaptıkları çalışmalarında ebeveynlerin %88 oranında internetten elde ettikleri bilgilere hekimden elde ettikleri bilgi kadar güvenmediklerini açıklamışlardır. Buna karşın %18 oranındaki ebeveyn internet ortamından aldığı bilgi sonucu sağlık hizmetini değiştirmiştir. Aynı çalışmada %83 oranındaki ebeveyn hekimlere sordukları soruların internet ortamında bilgi edindikten sonra değiştiğini belirtmişlerdir (10).

Çocuğun hastalığı ile ilgili internet ortamındaki bilgilerin yeterliliği sorulduğunda ebeveynlerin %70.6'sının kısmen, %15.1'inin evet yanıtını verdikleri gözlemlendi. İnternet ortamındaki bilgilerin hastane seçimine etkisi ebeveynler tarafından %53.2 oranında kısmen, %39.7 oranında ise hayır olarak yanıtlanmış, hem hekim hem de aynı hastalığa sahip çocuğu olan ebeveynler ile online görüşme oranlarının sırası ile %97.9 ve %98.9 olarak hayır olduğu belirlenmiştir. Araştırmada ebeveynlerin %91.4'ünün çocuğunun hastalığına ilişkin yeni gelişmeleri merak ettiği, %98.3'ünün çocuğunun hastalığı/tıp alanındaki gelişmeleri internet ortamında düzenli olarak izlemediği ve %83.1'inin de çocuğunun hastalığına ilişkin internet ortamında yeterli türkçe bilginin kısmen olduğunu ifade ettikleri bulunmuştur.

Antheunis ve diğerleri (2013) tarafından, kadın hastalıkları ve doğum bölümündeki hastaların sağlıkla ilgili nedenlerden dolayı sosyal medya kullanım durumunu belirlemek amacıyla gerçekleştirilen çalışmada, hastaların %31,7'sinin sağlıkla ilgili nedenlerden dolayı sosyal medyayı kullandıkları ve bu bilgilerin yeterli olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar tarafından internet ortamındaki bilgilerin hastane seçimine %62'sinin evet dediği belirlenmiştir. Bilgiyi arttırmak, doktor-hasta iletişimi, sosyal destek, fikir alışverişi, hastalıklarını merak etme ve kişisel bakım hastaları sosyal medya kullanımına yönelten sebepler olarak gösterilmiştir. Genel olarak, hastaların diğer hastalarla irtibat kurmak için çoğunlukla interneti kullandığı ifade edilmiştir (14). Benzer şekilde Mano (2014) tarafından internet kullanan 1406 kişi ile gerçekleştirilen başka bir çalışmada ise katılımcıların %45'inin sağlık ile ilgili bilgilere ulaşmak için sosyal medyayı kullandığı, internetteki bilgilere güvenildiği, çoğunluğunun hastalıklarıyla ilgili interneti kullandıkları, yarıya yakın katılımcının hastane ve doktor seçiminde internetin etkisinin olduğu tespit edilmiştir (15). Yapılan çalışmalar, araştırmamızla kısmen de olsa benzerlik arz etmektedir. Yapılan çalışmalar, sosyal medyanın sağlık ile ilgili konularda tercih edilen önemli bir referans kaynağı olduğunu göstermektedir.

Ebeveynlerin internet kullanımı ile eğitim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlılık düzeyinde ilişki olduğu görülmüştür. Bu istatistiksel farkın ilkökul mezunu ebeveynler ile diğer gruplardaki ebeveynler arasında olduğu saptanmıştır. Pautler ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada, prostat kanserli 312 hastanın %29'unun hastalıkları hakkında bilgi edinmek amacı ile İnterneti kullandığı ve %8'inin edindikleri bilgiler sonucunda tedavi kararına etkili şekilde katkıda bulunduğu bildirilmiştir. Katılımcıların eğitim düzeyi yüksek olanların, daha önce bilgisayar kullanan ve bilgisayarı bulunan hastalarda bilgi edinme amacı ile İnterneti kullanım oranının daha yüksek olduğu bulunmuştur (16). Hasta ve sağlık personelinin sağlıkla ilgili internet ve sosyal medya

kullanımdaki tercihlerini belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada, hastaların en yüksek oranda (%38.5) üniversite, en düşük oranda ise (%15.6) ilkökul mezunu oldukları bildirilmiştir (17). Çalışmada elde edilen sonuçlarla bu çalışma sonuçlarının benzerlik gösterdiğini ve eğitim düzeyi arttıkça internet kullanımının arttığı düşünülmektedir.

Çocuğun hastalığı konusunda bilgi edinme, çocuğun hastalığına yönelik internet ortamında bilgi sahibi olma. internet ortamındaki araştırmanın hekim randevusuna hazırlıklı gitmeyi sağlaması, internet ortamındaki bilgilerin yeterli olması, internet ortamının hastane seçimine etkisi, internet ortamında hekim ile iletişime geçme, ve çocuğun hastalığına ilişkin yeni gelişmeleri merak etme durumları ile hastalık türü (akut/kronik) arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir. İnternet; hekim ve ilaçların yan etkileri hakkında bilgi edinmek amacıyla da kullanılmaktadır. Sosyal ağ takipçileri, sosyal ağ siteleri aracılığıyla gidilmesi gereken uzmanlık alanları, tedavi yolları, ilaçlar veya yan etkileri hakkında önerilerde bulduklarını (%32) ya da öneri aldıklarını (%40) ifade etmektedirler. Anket katılımcıları, sosyal ağları başkalarının medikal sorunlar konusundaki deneyimlerini öğrenmek için de kullandıklarını öne sürmektedir. Araştırmada katılımcıların en çok tavsiye aldıkları konu “bir hastalık hakkında bilgi” (%66) olarak öne çıkmaktadır” (18). Bu çalışma yapılan araştırmayla benzerlik göstermektedir. Yapılan literatür incelemesinde ebeveynlerin çocuklarının sağlık durumlarına yönelik internet ortamını kullanma durumlarını etkileyen faktörlere ilişkin veriler bulunmuş, ancak, hastalık tipi ile ilişkili sonuçlara ulaşamamıştır. İngiltere’de gününbirlik çocuk hastalarının ebeveynleri ile yapılan bir çalışmada, kronik hastalık tanısı alan çocuğa sahip ebeveynlerin, akut hastalık tanısı olan çocuk ebeveynlerine göre daha yüksek oranda internet ortamında araştırma yaptıkları açıklanmıştır (19). İngiltere’de yapılan çalışma bulgularının bu çalışma bulguları ile benzerlik gösterdiği ve kronik hastalık tanısı olan çocuğa sahip ailelerin internet ortamını bilgi amaçlı olarak daha fazla kullandıkları düşünülmüştür.

5. SONUÇ

Araştırma kapsamına giren ebeveynlerin %49.3’ünün genel olarak interneti kullandığı, çocuğunun hastalığına yönelik internet kullanım oranının ise %34.4 olduğu gözlemlendi. Çocuğunun hastalığı/tıp alanındaki gelişmeleri internet ortamında düzenli olarak izleme oranlarının ise %1.7 olduğu belirlendi. Çocuğunun hastalığına yönelik internet ortamında bilgi araştıran ebeveynlerin büyük oranda (%98.6) kısmen veya tamamen bilgi sahibi olduklarını belirttikleri, %85.7’sinin internet ortamındaki bilgileri yeterli buldukları, %99.0’unun çocuğunun hastalığı ile ilgili gelişmeleri merak ettikleri ve %10.6’sının bilgiyi yetersiz bulduğu görüldü. Ebeveynlerin çocuğun hastalığına ilişkin bilgi edinme amacıyla internet kullanımını etkileyen en önemli faktörlerin eğitim düzeyi ile hastalık tipi olduğu gözlemlendi. Eğitim düzeyi arttıkça çocuğun hastalığına ilişkin bilgi edinme amacıyla internet kullanım oranlarının arttığı, ayrıca çocuğunda kronik hastalık tanısı olan ebeveynlerin daha yüksek oranlarda internet ortamında bilgi aradıkları belirlendi. Bu bilgilere göre ebeveynin çocuğunun sağlık sorununa yönelik olarak doğru bilgi alabileceği blog ve web sitelerinin sağlık çalışanları tarafından önerilmesi ve ebeveynin blog ve web sitelerinden edindiği bilgilerin sağlık çalışanlarıyla tartışmasının sağlanması önerilmektedir. Ayrıca internette bulunan tüm bilgilerin doğru olmadığı unutulmamalı ve takip edilen bilgilerin güvenilirliğinin mutlaka sağlık çalışanlarınca teyit edilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

Kaynaklar

1. Doyic, DJ., Ruskin, K., Engel, TP. The internet undnwxJidw: past, present, future. YakJoiffjtal of ItiobgauJ Malicinc 1996;69: 1-37
2. Yirmibeşoğlu, E., Öztürk, A.S., Erkal, H.Ş., Egehan, İ. Kanser hastalarının bilgi arayışında internet kullanımı. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 2005;12(2): 123-128

3. Berry, D. Health Communication: The Oryand Practice. Open University Press, Buckingham [2001]
4. Bozkurt, S. İnternetin Hastanın Hayatındaki Rolü Çalışması. Digital Health Summit, İstanbul [11/10/2012].
5. Emmanuel, E.J., Emmanuel, L.L. Fourmodels of the physician patient relationship. Journal of the American Medical Association 267: 2221-2226.
6. Yılmaz, E. Türkiye’de hastaların internette tıbbi enformasyon arama davranışlarının doktor-hasta iletişimine etkileri. Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi 2008; 1-18.
7. Çınarlı, İ.: Sağlık İletişimi ve Medya, Nobel Yayın Dağıtım. Ankara. 2008.
8. Arklan, Ü., Taşdemir, E. Bilgi toplumu ve iletişim: bilginin yayılması sürecinde kitle iletişim araçları ve internet. Selçuk İletişim 2008; (5): 67-80,
9. Feyizoğlu, G. Tip 1 diyabet hastalarının bilgi arayışında internet tutumlarının değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2015
10. Weinstein, A., Lejoyeux, M. Internet addiction or excessive internet use. The American Journal of Drug and Alcohol Abuse 2006;36(5): 277-83.
11. Semere, W., Karamanoukian, H.L., Levitt, M., Edwards, T. A pediatric surgery study parent usage of the internet for medical information. New York and Maastricht 2003;560-563.
12. Benker, T., Arıkan, Y. Turkish patients use of internet and social media for health careand drug side effect information. Drug Saf 2011;34(10): 1003.
13. Nicholl, et al,. Internet useby parents of children with rare conditions: findings from a study on parents web information needs. Med Internet Res 2017;2(51): 1-14.
14. Antheunis, M.L., Tates, K., Nieboer, T.E. Patients and health professionals use of social media in health care: Motives, barriers and expectations. Patient Education and Counseling 2013;92(3): 426-431.
15. Mano, R.S. Social media and online health services: a health empowerment perspective to online health information. Computers in Human Behavior 2014;39: 404-412
16. Pautler, S.E., Tan, J.K., Dugas, G.R., Pus, N., Ferri, M., Hardie, W.R., Chin, J.L. Use of the inten for self-education by patients with prostate cancer. Urology 2001;57:230-3
17. Görkemli, N. Sağlık İletişiminde internet kullanımı üzerine bir araştırma. The Turkish Online Journai of Design Ari and Cominication 2017;7: 1.
18. Thomas, R.K.: Health Communication, Springer Science+Business Media Inc. New York. 2006.
19. Tuffrey, C., Finlay, F. Use of the internet by parents of paediatric outpatients. Arch. Dis Child 2002;87: 534-536